

DUŠE NAŠICH MAZLÍČKŮ

Buddhismus a péče o naše nejbližší zvířecí
společníky na cestě životem a smrtí

DAVID MICHIE

DUŠE NAŠICH
MAZLÍČKŮ

DUŠE NAŠICH MAZLÍČKŮ

DAVID MICHIE

Duše našich mazlíčků

David Michie

Z anglického originálu *Buddhism for Pet Lovers* přeložil Jiří Zbořil

Jazyková korektura Tereza Münz

Produkce blízko sebe s.r.o.

Grafická úprava a sazba tištěné knihy Art D, www.art-d.com

Elektronické formáty připravil KOSMAS, www.kosmas.cz

Vydalo nakladatelství Synergie Publishing SE

www.synergiepublishing.com

Elektronické vydání první

Copyright © Mosaic Reputation Management (Pty) Ltd 2017

Translation Copyright © 2018 Synergie Publishing SE

First published in Australia as BUDDHISM FOR PET LOVERS
by Allen & Unwin, 2017.

ISBN 978-80-7370-514-5 (tištěná kniha)

ISBN 978-80-7370-524-4 (elektronická kniha)

Nezraňovat naše skromné bratry (zvířata) je naší první povinností k nim, ale nestačí to. Máme vyšší poslání – být jim ku pomoci, kdykoli si toho žádají. Člověk, který vyloučí jakékoli z božích stvoření z přibytku soucitu a milosrdenství, zachová se stejně i ke svému bližnímu.

FRANTIŠEK Z ASSISI

Lidé zakoušejí sebe, své myšlenky a pocity jako něco odděleného od zbytku světa, což je jen jakási optická iluze vědomí. Tohle mámení je nám v určitém smyslu vězením, protože nás omezuje na osobní touhy a city k několika nejbližším lidem. Naším úkolem musí být osvobodit se z takového vězení rozšiřováním okruhu poznání a schopnosti soucitu, abychom do něj dokázali pojmout všechny žijící bytosti a celou přírodu ve vší její kráse.

ALBERT EINSTEIN

Pravé štěstí a spokojenost netkví v omezené starosti o vlastní dobré bydlo, popřípadě o štěstí našich nejbližších, ale v rozvíjení lásky a soucitu ke všem cítícím bytostem.

DALAJLÁMA

V Ě N O V Á N Í

Věnuji tuto knihu s upřímnou vděčností svým učitelům dharmy: gešemu áčárjovi Thubtenu Lodenovi, zakladateli Společnosti tibetských buddhistů v Austrálii; Lesovi Sheehymu, řediteli Společnosti tibetských buddhistů v Perthu, západní Austrálii; ctihodnému áčárjovi Zasepovi tulku rinpočhemu, zakladateli organizace Gaden for the West, bez nichž by tato kniha nikdy nevznikla. Nikdy jim nebudu moci dost oplatit jejich laskavost.

Zároveň tuto knihu věnuji i mnohým zvířatům, která mi umožňují žít život mnohem plnější, zajímavější a veselejší. K mým společníkům patří chlupáči i opeřenci, nicméně rozdíl mezi námi nijak neoslabují hluboká pouta lásky, která nás pojí. Ať psáním této knihy vytvářím příčiny k jejich rychlému osvícení. A ať se tato kniha stane přímou příčinou toho, že se více lidí začne zajímat o vědomí našich spolu-tvorů, i motivací nám všem, abychom prastarou morální normu „nečiň jiným, co nechceš, aby oni činili tobě“ rozšířili na všechny živé bytosti, zvláště pak na ty v naší péči.

*Kéž jsou všechny bytosti šťastné
a skutečnou příčinou štěstí;
kéž jsou všechny bytosti zbaveny utrpení
i skutečných příčin utrpení;
kéž žádná bytost nikdy nepřijde o štěstí,
které je prosto utrpení;
kéž všechny bytosti přebývají v pokoji a vyrovnanosti
s myslí prostou všeho lpění, nesnášenlivosti i lhostejnosti.*

OBSAH

Úvod: Společníci na pouti životem.....	11
1. Jak se nám psi a kočky dostali do života.....	23
2. I zvířata mají vědomí	43
3. Základní principy	61
4. Být se svým zvířetem.....	79
5. Pět výhod vnímavosti vůči zvířatům	97
6. Meditace se zvířetem	111
7. Karma: vedeme zvíře k lepší budoucnosti..	133
8. Pomáháme zvířeti se uzdravovat.....	155
9. Podporujeme své zvíře ve smrti a dál.....	181
10. Znovuzrození.....	209
11. Zvířata a neubližování: několik obecnějších otázek	231
Epilog	243
Poznámky.....	251

ÚVOD

SPOLEČNÍCI NA POUTI ŽIVOTEM

JAKÁ JE ZVÍŘECÍ MYSL v porovnání s naší? Mají zvířecí mazlíčci ještě nějaký jiný smysl života než dělat nám společnost, působit roztomile na fotkách na sociálních sítích a možná ještě tak nutit nás k většímu pohybu? A když zvíře umře, co se stane s jeho vědomím? Pokračuje někde nějak, a pokud ano, kde a jak?

To všechno jsou pro milovníky zvířat důležité otázky, protože u mnohých z nás zvířata patří k nejmilějším rodinným příslušníkům. Jsou s námi doma, bývají důležitou součástí zaběhnutých pořádků, aktivně se účastní našeho života a stávají se němými svědky nejintimnějších chvil, kdy býváme nejzranitelnější. Trávíme s nimi vzácný volný čas, sdílíme s nimi majetek. Mnozí z nás dokonce spávají zkroucení v nemožných pozicích, jen aby jim dovolili sdílet i postel!

Komunikujeme s nimi beze slov, dokážeme se však domluvit nejen na běžných pravidlech a rituálech, ale také vyjádřit celou škálu pocitů od hravosti přes strach či hněv až po lásku. Na základě tohoto hlubokého porozumění si mnozí z nás ke svému

zvířecímu příteli časem vytvoří pevné pouto, mimořádný vztah, jaký nemusíme prožívat s žádnou jinou bytostí. Na tom, co se s naším zvířecím kamarádem děje, opravdu záleží.

Stále většímu počtu lidí na tom pak záleží víc než na tom, co se děje s jeho bližními. Mezi jeden z nejvýznamnějších demografických trendů posledního čtvrt století patří nárůst jednočlenných domácností, které dnes tvoří ohromujících 30 procent domácností rozvinutého světa. Pro domácí mazlíčky podobná data k dispozici nemáme, kdybychom však měli, mohlo by se ukázat, že velkou část z těch třiceti procent ve skutečnosti tvoří člověk se psem, kočkou, papouškem, rybičkami, králíkem či jinou bytostí, kteří v podstatě žijí jako rodina. O své milované musíme pečovat ve stáří, nemoci i smrti, zatímco sami přitom procházíme stejnou cestou, byť pomaleji.

A v tom, stejně jako v mnoha dalších důležitých věcech, patří zvířata mezi jedny z nejcennějších darů. Protože ptáme-li se, co bude s nimi, nevyhnutelně se zároveň ptáme, co bude s námi. Snažíme-li se přijít na to, jak se o ně co nejlépe postarat, prospíváme v první řadě sami sobě.

Tahle kniha je o vnitřním životě zvířat, na nějž pohlíží z perspektivy tibetského buddhismu. Pojednává tudíž i o našem vlastním životě. Protože jsou-li naši zvířecí druhové myslící a cítící bytosti se schopností transcendence, jsme jimi i my.

Mezi mé nejranější vzpomínky v životě patří tvář Pandy, siamské kočky, kterou rodiče dali mému staršímu bratrovi, aby zmírnili jeho případnou žárlivost vůči novému přírůstku do rodiny. Měl jsem ji moc rád a provázela mě celým dětstvím až na univerzitu. Dožila se úctyhodných jednadvaceti let. Kromě koček si rodiče potrpěli také na plemeno velškorgi, pročež mě školními lety provázeli i tihle dva čilí psíci. Už jako malé dítě jsem v sobě objevil silnou schopnost vcítit se do kůže zvířete. Nikdy nezapomenu, jak jsem se neutišitelně rozplakal, když jsme jednou s rodiči cestou z víkendového výletu projížděli kolem ohrady z ostnatého drátu, za níž se na holé půdě tísnil tak podvyživený dobytek, až mu pod kůží vystupovala žebra. Jak někdo něco takového může vůbec dopustit? Nechápal jsem.

Míval jsem jako dítě bílého králíka, zlatého křečka, morče a několik myší, jen zřídka však všechny najednou. Valnou část dospívání jsem strávil s korelou na rameni. Lovecký instinkt Pandy v té době naštěstí už dost otupěl. Vyrůstal jsem v Zimbabwe, takže jsme o prázdninách podnikali časté výlety do rezervací, jednou jsem dokonce pracoval v národním parku jak dobrovolník. Mé povinnosti tam spočívaly v krmení lvíčete z láhve a sprchování osiřelého sluněte.

Doktora Dolittlea jsem si spíš bral za vzor, než že bych ho považoval za někoho výjimečného! Proč by někdo neměl chtít umět mluvit se zvířaty? Hltal jsem všechny knihy Geralda Durrella a Jamese Herriota, do šestnácti jsem byl pevně odhodlán stát se veterinářem. Pak jsem však měl při krátké brigádě možnost

nahlédnout do zákulisí místní veterinářské kliniky a uvědomil jsem si, že k tomu člověk potřebuje zcela jiné schopnosti, než jsou ty moje. Až mnohem později jsem našel způsob, jak svou posedlost psaním využít ve prospěch těch, jejichž těla pokrývá srst, peří či šupiny.

Během rozličných setkávání s nejrůznějšími tvory mě nikdy nenapadlo, že by se ode mě měli něčím podstatným lišit. Každý z nás se denně pídí po jídle, pití a dobrém bydle, stejně jako se všichni usilovně snažíme vyhýbat těžkostem všeho druhu. Potřebujeme mít někoho rádi, stejně jako potřebujeme, aby měl někdo rád nás. A každý z nás má také své rozmary a vrtochy. Například Toto, výše zmíněná korela, zůstával občas k večeru tvrdohlavě sedět v nejvyšších větvích naší třešně, takže když selhalo veškeré přemlouvání, dostal ho dolů jediné dobře mířený tenisák – s citem hozený, pochopitelně.

OTÁZKY BEZ ODPOVĚDÍ

Smrt mých zvířat ve mně vždy probouzela nejen smutek, ale také řadu otázek, na něž jsem si neuměl odpovědět. Rodiče byli praktikující presbyteriáni, a když jsem se zeptal našeho laskavého pastora, co se stalo s Bugs, která mi umřela jako první, dostal jsem odpověď, která mě hrubě neuspokojila. Chtěl jsem slyšet něco jako, že Bugs spokojeně odskákala do nebe, kde se o ni starají králičí andělé, kteří ji stejně jako my na zemi nechávají žrát listy salátu ze spodní přihrádky servírovacího stolku. Ctihodný pastor místo toho pravil, že máme věřit Bohu, který se postará o všechna svá stvoření. S mlhavostí té odpovědi jsem si nevěděl rady.

Stejně bezradný jsem zůstal i později, kdy jsem zjistil, že ohledně vnitřního života zvířat neexistuje v křesťanské tradici jednotný názor. Místo toho jsem narážel na samé dvojznačnosti a protimluvy i co se týče úplně základních skutečností – například v otázce, mají-li zvířata duši. Ve vzpurných letech dospívání jsem se ptával, proč dobrý Pán mezi zdánlivě nekonečnými výčty Starého zákona vypočítávajícími, kdo zplodil koho, neuznal za vhodné zařadit kapitolku nebo dvě věnované duchovním vyhlídkám zdaleka nejpočetnějších obyvatel této planety.

Když ne náboženství, co tedy věda? Co k tomuto důležitému tématu mají co říct velcí myslitelé Západu? Ukázalo se, že nic moc. Západní věda se po většinu svého trvání zabývá měřitelným vnějším světem, k vědomí se začala obracet až nedávno. Posledních dvě stě let navíc mezi vědci vládne materialistická ideologie, tedy víra, že hmota je jediné, co existuje. Slovy Francise Cricka, spoluobjevitele DNA a laureáta Nobelovy ceny: „Vy, vaše radosti i strasti, vzpomínky i touhy, vaše vědomí vlastní identity i pocit svobodné vůle netvoří ve skutečnosti nic jiného než obrovské svazky nervových buněk a s nimi spjatých molekul...“¹

Ne všichni vědci však s těmito slovy souhlasí. Kvantoví fyzici se ptají, má-li smysl vysvětlovat činnost myslí na základě klasické mechaniky. Je-li hmota zároveň energií, musí přece každé vysvětlení, které nemateriální vlastnosti hmoty nebere v úvahu, zůstat neúplné.

Až mohutná vlna příklonu k zelenějšímu, zdravějšímu a ohleduplnějšímu způsobu života posledních

let přinesla i záplavu vědeckých studií, televizních programů a knih zaměřených na zvířata a naše vztahy k nim. K veterinářům, biologům a ochráncům přírody se připojují další druhy odborníků na zvířata, včetně behavioristů, komunikačních expertů a alternativních léčitelů. Díky jejich práci zjišťujeme, že vlastnostmi, jež jsme až donedávna považovali za výhradně lidskou doménu, oplývají i ostatní druhy, s nimiž sdílíme planetu, a že některé z těch druhů se dokonce vyznačují schopnostmi, jež bychom u lidí považovali za nadlidské. IQ zhruba na úrovni šimpanzů mají například prasata, která zároveň žijí ve spletitých sociálních vztazích a vyznačují se vysokým stupněm sebeuvědomění i empatie vzhledem k ostatním prasatům.² Sloni truchlí pro zemřelé příbuzné a mají velký smysl pro vzájemnou podporu.³ Delfíni a jiní kytovci vidí trojrozměrně. Psi se dají vycvičit tak, že se zarážející přesností rozpoznávají nebezpečný pokles hladiny cukru v krvi diabetika, blížící se záchvat epileptika nebo třeba i rakovinu močového měchýře.⁴ Některé kočky, papoušci, koně a psi spolehlivě vycítí, když se jejich pán vrací domů, a vykazují i jiné překvapující telepatické schopnosti.⁵

Stále víc si uvědomujeme, že i když zvířata nekomunikují stejným způsobem jako my, neznamená to ještě, že proto méně vnímají. Jsou to myslící a cítící bytosti se stejnými předpoklady k sobectví či empatii, hněvu i soucitu, strachu i altruismu, jako máme my. A co se smyslového vnímání týče, mnohé jejich schopnosti daleko překračují naše.

VŠICHNI JSME CÍTÍCÍ BYTOSTI

Těsně po třicítce jsem začal meditovat, abych se naučil zvládat stres. Žil jsem tehdy v Londýně, pracoval pro PR agenturu a pohyboval jsem se v prostředí, které bylo na jednu stranu inspirativní, zároveň však také pěkně nemilosrdné. Už po několika týdnech pravidelného meditování jsem zaznamenal příznivé účinky, které daleko přesahovaly pouhé zvládnání stresu. Zatožil jsem se dozvědět víc o teoretickém pozadí jednoduchého ranního rituálu a brzy jsem četl stále více knih o buddhismu. Zjistil jsem totiž, že tahle tradice na meditaci stojí.

Jedno k druhému, ani jsem se nenadál a navštěvoval jsem hodiny buddhismu. A tehdy jsem konečně našel odpovědi na otázky, které jsem si už dávno přestal klást. Setkal jsem se tu s přístupem, jenž přímočaře řeší otázky lidského i zvířecího vědomí způsobem, který odpovídal mým vlastním zkušenostem. Celá tisíciletí, během nichž se západní vědci snaží přijít na kloub vnější realitě, dělají jejich východní kolegové to samé s realitou vnitřní. Dokonce přitom používají i stejné metody: dlouhodobé exaktní pozorování, pečlivé testování hypotéz, vzájemné ověřování a diskuzi. Dospěli přitom k ucelenému vysvětlení, které nejen dává smysl, ale dá se použít i jako praktická základna pro zkoumání vlastní mysli.

Ano, podle buddhistů zvířata vědomí mají. A ano, jeden okamžik v mysli vede kauzálně k jinému, ať si to uvědomujeme, nebo ne. A protože se tak děje průběžně, neustále si vytváříme vlastní pohled na realitu. A ještě jednou ano, mysl se dá definovat jako

průzračné kontinuum poznávání, je nemateriální, tedy energetické podstaty a v jemné formě trvá i po fyzické smrti.

Nováčci v tibetském buddhismu si často pochvalují, kolik z onoho učení odpovídá jejich selskému rozumu. Člověk se proto od počátku necítí ztracený, učení však jde pochopitelně daleko za hranice utvrzování se v samozřejmostech. Pro milovníky domácích zvířat má zvláštní význam pojem bódhičitty, který také víc než co jiného odlišuje tibetskou tradici od jiných. *Bódhi* v sanskrtu znamená probuzený nebo osvícený, *čitta* srdce/mysl, *bódhičitta* pak probuzené srdce/mysl. Dá se definovat jako přání dosáhnout osvícení a moci tak působit ke konečnému prospěchu všech cítících bytostí. Hlavním cílem buddhistické praxe je pak na základě soucitu s utrpením, s nímž se setkáváme jak u lidí, tak u zvířat, rozvíjet svou motivaci k bódhičittě tak dlouho, dokud se nestane spontánní a upřímnou.

Na konceptu bódhičitty není nic specificky lidského. Týká se výslovně všech. Dokonce i tak velkorysý cíl jako pomoci dosáhnout osvícení každému člověku na zemi je vadný: opomíjí totiž fakt, že všechny cítící bytosti jsou stejné podstaty. My všichni jsme cítící bytosti.

DRUHOVÉ NA POUTI ŽIVOTEM

Název této knihy odkazuje výslovně k domácím mazlíčkům. Mohlo by vás napadnout, proč nepíšu o buddhismu ve vztahu ke všem zvířatům.

Vůdčí principy, které nastiňuji ve třetí kapitole, můžete použít stejně pro svého domácího přítele jako pro

stádo žiraf, jež během safari pozorujete elegantně se vlnit buší při západu slunce. Domácí mazlíčci se liší jen tím, jaké s nimi máme vztahy. To, že si z nepřeberného množství druhů živočichů na této planetě za domácí společníky vybíráme jen několik, není z buddhistickeho pohledu náhoda. Podle principu příčiny a následku neboli karmy jsou nám v tomto životě nejbližší ta zvířata, s nimiž nás pojí mimořádně silné pouto.

Ať už věříme čemukoli, každodenní interakce s našimi mazlíčky dává mnohem širší prostor oboustrannému zapojení se do vztahu než několik okamžiků, které strávíme v přítomnosti horských goril v mlhách střední Afriky, jakkoli cenné mohou takové chvíle jinak být. Domácí mazlíčci jsou s námi doma celý den, každý den. Někdy s nimi trávíme víc času než s nejbližšími přáteli.

Na první pohled by se mohlo zdát, že lidé obstarávají jídlo, přístřeší a případně procházky výměnou za lásku a možná, co se psů týče, i za pocit bezpečí. Nemusíme však zacházet ani příliš hluboko pod povrch, aby se ukázalo, že vztah člověka s domácím mazlíčkem je mnohem složitější. Co když, jak tvrdí psychologové, naše emoční spokojenost závisí na vnímavosti, otevřenosti, velkorysosti, odolnosti a spontánnosti? Neposkytují nám snad domácí zvířata každý den nesčetně výborných příležitostí rozvíjet právě tyhle vlastnosti? A nezvyšují tím tedy významně naši schopnost spokojeně žít?

Transformativní potenciál přítomnosti zvířat dnes uznávají v mnoha domovech pro seniory, kde společenské místnosti plně posedávajících, netečných staříků čas od času ožijí při návštěvě terapeutického zlatého

retrívra nebo kočky. Pouhá přítomnost zvířete dokáže jedinečným a neocenitelným způsobem nabídnout lehkost a radost, pocit spolubytí, příležitost zbavit se zábran a být sám sebou.

Z buddhistické perspektivy poskytují zvířata těm z nás, kdo touží ostatním nejen pomáhat k světské spokojenosti, ale i plně rozvíjet vnitřní potenciál, fantastickou výhodu. Na dalších stránkách najdete spoustu postupů, kterými můžete významně ovlivnit zvířecí mysl – od toho, že svému domácimu příteli každý den nabídnete svou vnímavost, přes vytváření pozitivních asociací za pomoci mocných manter po mimořádnou pomoc, kterou mu můžete poskytnout v období posmrtné transformace.

V téhle knize hodně mluvím o psech a kočkách, protože jsou jako společníci lidí velmi oblíbení a máme s nimi největší zkušenosti. Je ovšem důležité si uvědomit, že stejné principy platí i pro všechna ostatní zvířata. Myši, křečci, krysy a další hlodavci patří k naší širší rodině savců zrovna tak. Krysy často slouží jako laboratorní zvířata právě proto, že se jejich fyziologie velmi podobá lidské. Při transplantaci srdce se běžně používají prasečí chlopně. Jsme zkrátka všichni ze stejného těsta.

Láskyplní společníci dovedou být králíci a morčata, někteří lidé si zamilují prasata, jiní zase koně. Už z toho je patrné, že podstatné nejsou tvary ani velikost, ale vědomí.

Poslední dobou začínáme oceňovat složitost ptačích mozků – používat tento výraz jako nadávku je tudíž

neskutečně zavádějící. Naši létající přátelé jsou zajisté stejně cítící bytosti jako my. A přestože s rybami a plazi neuzavíráme vřelá přátelství zrovna každý den, už prostá skutečnost, že jsou obdařeni myslí, znamená, že jim můžeme pomáhat, ačkoli snad ne do takové míry jako bytostem, s nimiž nás pojí silnější pouta.

Musíte věřit v život po smrti, aby vám návody v téhle knize k něčemu byly? Musíte přijmout koncept karmy, podle něž veškeré činy ovlivňují mysl činitele bez ohledu na to, je-li to člověk, nebo zvíře? Musíte přistoupit na znovuzrození a další aspekty východní mystiky, které, upřímně řečeno, shledáte nejspíš trochu praštěné?

Ne. Nemusíte věřit ničemu. Stačí, když si ponecháte otevřenou mysl.

Podle materialistické teorie vyvstává vědomí z mozku, což se ovšem nedá dokázat o nic lépe než představa, že vědomí tvoří zákon příčiny a následku. Pokud jste o některých těchto konceptech ještě neslyšeli, může chvíli trvat, než vám začnou dávat smysl.

Jedním z nejúžasnějších aspektů tibetského buddhismu je fakt, že je to tradice zcela živá. Lámové a duchovní mistři, jako například moji neocenitelní učitelé geše áčárja Thubten Loden, vznešený áčárja Zasep Tulku Rinpoče a Les Sheehy žijí teď mezi námi a svá slova dokládají skutky. Čím víc času s nimi člověk tráví a čím déle pozoruje, co dělají, tím jasněji se ukazuje pravdivost jejich učení. Jsou to, chcete-li, živoucí vtělení tradiční moudrosti. Staré texty a písmena jsou samozřejmě také v pořádku, pro buddhistu se však stávají

cennými až tím, jak viditelně mění životy ostatních – včetně jeho vlastního.

Pro mnohé z nás patří domácí zvířata mezi nemnohé bytosti, které nám dělají blízké společníky na pouti životem. Možná si vztahu s nimi už i náležitě vážíme. Na dalších stránkách se jen snažím popsat, že nám mohou přinést ještě neskonale víc. Jak se s láskou a radostí, které s nimi už zažíváme, dá pracovat tak, abychom dále obohacovali je i sebe. Jak to, co začíná jako prosté přání, aby se náš zvířecí přítel měl co nejlépe, může v kombinaci s bódhičittou přerůst v proměnu vedoucí nejen k osvícení našeho mazlíčka, ale i naše vlastní.

Takže co se stalo s Bugs? Je mi moc líto, že jsem tehdy nevěděl to, co vím teď, protože bych jí býval mohl mnohem víc pomoci. Jednou věcí jsem si ale jistý – její vědomí trvá. A vzhledem k našemu úzkému propojení mám naději, že jí ještě budu moct být prospěšný, a to tím dřív, čím dřív postoupím na své vlastní cestě.

Nakonec se třeba oba projevíme jako dvě bytosti u nebeského servírovacího stolku, které si spolu zažertují o časech, kdy jedna z nich bývala králíkem a ta druhá člověkem. A možná budeme mít i příležitost to srovnat s obdobím, kdy tomu bylo naopak.

Anebo je možná se mnou právě ve chvíli, kdy píšu tyhle řádky; leží na kraji stolu převlečená za tříbarevnou kočku a přede...

KAPITOLA PRVNÍ

JAK SE NÁM PSI A KOČKY DOSTALI DO ŽIVOTA

Abby, čtyřměsíční highland teriér, pomohl své paničce zahojit ránu v duši poté, co jí předchozí pejsek umřel na rakovinu. Abby je sladké štěně, které má na světě ze všeho nejraději boty
– ke žvýkání!

ALEX CEARN/S/HOUNDSTOOTH STUDIO

ZVÍŘATA V DOMÁCNOSTI ČASTO BEREME jako samozřejmost. Jenže po více než 200 000 let, co lidé chodí po zemi, jsme se podobným způsobem s jinými druhy většinou nezaplétali.

Chceme-li rozumět tomu, kde jsme teď, pomůžte nám na chvíli se ohlédnout, odkud jsme přišli. Zjistit, jak jsme se my a naši nejbližší společníci – zvláště neoblíbenější domácí zvířata kočka a pes – poprvé dostali do kontaktu. Podívat se na úskalí, kterými naše vztahy musely v průběhu času projít. A uvědomit si, jak fascinující a mnohorozměrný obrázek zvířecího vědomí nám poslední dobou nabízí spojené úsilí kognitivních vědců, neurobiologů, etologů, behavioristů a dalších odborníků.

PRVNÍ PŘÍTEL ČLOVĚKA

Psi se v našem životě objevili poprvé asi před 15 000 lety. My jsme tehdy bydleli v jeskyních a oni byli vlci. Latinský název vlka je *canis lupus*, psa *canis lupus familiaris*. Geneticky jsou téměř stejní. Někdy mě baví žasnout nad tím, jak i malá čivava s diamantovým obojkem schovaná v kabelce od Prady zůstává vlastně pořád ve všech důležitých aspektech miniaturou vlka.

Jak se do té kabelky vlk dostal, vysvětluje to poslední slovo v latinském názvu psa – *familiaris*. Kdysi dávno se nějaký jiný vlci zatoulali až k jeskyni praotce Janečka a slídili tam po nějakých zbytcích. Přitom se s Janečkovíc rodinou spřátelili. Jejich vztah se stal tak říkajíc *familiárnější*. Možná k integraci vlka do lidské smečky přispěl i párek zachráněných mláďat. Jakkoli

je to pro nás dnes těžko představitelné, vlci byli ještě donedávna téměř všude. Jen po území Spojených států a Mexiku se před příchodem Evropanů toulalo odhadem na milion kusů. Do roku 1930 přišli o 95 procent svého prostoru.¹

Aby vlci mohli zahájit domestikaci a stát se prvními přáteli člověka, museli být obdařeni některými psími schopnostmi. Psi například slouží jako přirozený poplašný systém a ostraha; svou lidskou rodinu včas upozorní na příchod jiných lidí nebo potenciálních dravců. Hrají si s dětmi, v jeskyních a chatrčích slouží jako živé vysavače, za chladných zimních nocí hřejí, jsou dobří stopaři a průvodci a také přirození pomocníci při lovu.

V přírodě musí být vlci naladěni na jedné vlně se smečkou. Musí umět upírat pozornost stejným směrem. Ve stejném duchu také psi přesně vědí, kam se upírá pozornost jejich pána. Hodíte psovi klacek a pak se otočte jiným směrem. Pes vám klacek přinese tam, kam se díváte. I necvičený pes pochopí, co myslíte, když někam ukážete, zatímco dokonce ani někteří primáti tomuto gestu nerozumí.

EXPERTI NA ŘEČ TĚLA

Podle nedávného výzkumu Charlotte Durantionové z Marseillské univerzity jsou psi velmi dobří v chápání řeči těla neboli mimoslovní komunikaci svých pánů. V článku, který vyšel v časopise *Animal Behaviour*, Durantionová vysvětluje, jak psi čtou signály vysílané jejich pány, když zjišťují, jestli je cizí osoba v blízkosti přítel, nebo nepřítel. Pokud se pán drží od dané osoby dál, psi se o ni začnou

zajímat významně dřív a trvá jim mnohem déle, než se k ní sami přiblíží, než když jejich pán zamíří přímo k ní. Zároveň po celou dobu s pánem víc komunikují.²

Deborah Custanceová a Jennifer Mayerová z londýnské Goldsmith College zase publikovaly výzkum, v němž dokazují, že se psi umí nejen vcítit do člověka ve stresu, ale že s ním také soucítí. Použily přitom trochu pozměněnou metodiku k měření empatie u batolat a vyzkoušely ji na osmnácti psech v domovech svých pánů. V každé domácnosti posadili kousek od sebe psího pána a jednu cizí osobu, a oba se pak zabývali řadou činností – mluvili, předstírali pláč nebo všelijak neobvykle bručeli. Vědci přitom všechno natáčeli.

Pláč pochopitelně odhaluje schopnost empatie. Jestliže psa natolik zneklidní, že ten přistoupí k pánovi, pořád se to dá vykládat tak, že pes hledá útěchu sám pro sebe. Pokud ale pláče cizí osoba, se kterou psa nic nepojí, není důvod, aby jí strkal čumák do dlaně, pokládal hlavu na klín nebo nabízel jinou útěchu.

Ukázalo se, že psi, stejně jako batolata, přistupují k cizinci ve stresu podobně jako k pánovi. Jinými slovy jsou jeho pocity nejen schopni rozpoznat, ale navíc s ním soucítí.³

Milovníkům psů to sice může připadat jako samozřejmost, podstatné na tom však je, že se vědci do zkoumání psího vědomí vůbec pustili. Ještě minulá generace by psí vědomí svorně považovala za nesmysl z toho prostého důvodu, že psi přece neumí myslet a tudíž nemohou procházet ani složitými citovými stavy, jako je třeba empatie.

Jedním z pozitivních rysů digitálního věku je rychlost, s jakou putují historky. Fascinoval mě například mediálně šířený příběh psa, který v New Jersey zachránil život svému pánovi. Pán totiž upadl do bezvědomí a dotyčný pes s ním zůstal zavřený v domě. Když pak zaslechl jít po ulici dvě paní v čilém rozhovoru, rozbil packou okenní tabulku a zuřivě štěkal. Ženy se rozhodly u domu zazvonit, a když nikdo neotvíral, zavolaly záchranku, která majitele psa obratem odvezla na jednotku intenzivní péče.⁴

Jiný příběh zase vypráví o tom, jak v městečku Livonia ve státě New York zachránil manželský pár v parku zlatého retrívra, který tam už umíral hlady. O rok později Teddy, dotyčný retrívr, vzbudil ženu v ložnici v patře, ačkoli sám normálně spával v přízemí. Vzápětí žena ucítila kouř. Probudila muže, oba popadli své dva syny a psa a vyběhli z domu, který o několik okamžiků později vzplál jasným plamenem.⁵

Krok po kroku tak konečně docházíme k opožděnému chápání mnoha způsobů, jimiž se psi dokáží naladit na svého pána, čímž jasně prokazují inteligenci a schopnost rozumět i účinně jednat. Jedním z těchto způsobů je čtení z tváře a porozumění řeči těla. Je tu však i další, s nímž se dříve nebo později setká každý psí pán: někdy to vypadá, že nám psi čtou myšlenky telepaticky.

PSÍ TELEPATIE

Jak často se vám stane, že se kouknete z okna, usoudíte, že je počasí zrovna tak na procházku, otočíte se a zničehonic vedle vás stojí váš pes, který se ještě před

okamžikem pohyboval v opačné části domu? A dokonce možná s vodítkem v hubě... Nebo naopak: nadesel čas vyrazit k veterináři na očkování, hledáte psa, ale ten jako by se do země propadl...

To všechno jsou typické příklady psí telepatie, kterou vědci až donedávna odmítali objektivně uznat. Mezi ty, jimž nevádí pouštět se na půdu, kde se jiní bojí, patří biolog Rupert Sheldrake. Přírodní vědy studoval na univerzitě v Cambridge, kde získal doktorát v biochemii. Na koleji Fellow of Clare pak vedl výzkum buněk, v současnosti bádá v Institutu noetických věd v Severní Kalifornii. Na základě svědectví řady rodin, které tvrdí, že se jejich pes v očekávání příchodu pána zvedne, ať je právě kdekoli, a přeběhne ke vchodovým dveřím či vratům, se Sheldrake rozhodl otestovat, jestli je to telepatie, nebo pouhý zvyk.

Zúčastnění majitelé psů dostali za úkol odcházet z práce v různé, nepravidelné časy a k cestě domů používat rozličné dopravní prostředky. Kamery v jejich domech zatím sledovaly chování psů. Znovu a znovu se ukazovalo, že psi opravdu vycítí, co se s jejich pány zrovna děje. Nezáleželo přitom ani tak na tom, kdy pán opustil práci nebo jak dlouho mu trvala cesta. Psi vstávali a přesouvali se ke vchodu vždy v době, kdy se pán rozhodl jít domů.⁶

V řadě dalších pokusů se pak povahu zvířecí intuice a telepatické komunikace pokouší zkoumat i nová generace vědců. Vztahy, které nás pojí se zvířecími přáteli, se totiž jen těžko dají definovat čistě mechanisticky a platí pro ně to, co pro vztahy s nejbližšími lidmi.

Nejpevněji nás spojuje citové porozumění a vzájemné přání štěstí a spokojenosti, přičemž toto pouto působí hluboko pod úrovní slov a konceptů.

Nedávno jsem slyšel o psovi v západní Austrálii, jehož lidský druh a kamarád musel narukovat do druhé světové války. Po výcviku chlapce poslali na frontu do Evropy, žádné další zprávy nepřicházely. Jednou v noci pes zdánlivě bezdůvodně vyskočil ze svého pelechu, dal se do úzkostného vytí a odběhl do tmy. Od té doby ho už nikdo nikdy neviděl.

Rodinou ta událost hluboce otřásla. Nejen proto, že přišla o psa, ale také proto, že intuitivně tušili, co to znamená.

O dva dny později dorazil telegram se zprávou, že syn padl v boji s nepřitelem.

PAK PŘIŠLY KOČKY

Důkazy o přítomnosti koček v lidské společnosti sahají asi tak 10 000 let do minulosti. Aby se našla užitečná role pro slečnu Micku, museli se lidé nejdřív proměnit z lovců v zemědělce. Spolu s touto proměnou se pak kočka velmi rychle ocitla v pozici hlavního regulátora drobných hlodavců.

První zemědělci totiž skladovali úrodu v sýpkách, které přitahovaly nežádoucí pozornost myší, jejichž vyšší koncentrace na oplátku nemohla uniknout divokým kočkám. A když naši neolitické předci viděli, jak účinně si kočky počínají při vyhledávání, trpělivém vyčkávání a nemilosrdné likvidaci drobných hlodavců, přijali je za přirozené spojence. Nedělalo jim ani

problém občas obětovat pár odřezků masa, aby kočky udrželi v blízkosti svých chýší, protože ty jim za to bezděčně pomáhaly chránit zrno na příští rok.

Po tisíciletí tak kočky žily na okraji lidské společnosti, a dokud byly užitečné, lidé je tolerovali. K domestikaci pak zřejmě docházelo stejně jako u psů na různých místech náhodně v okamžicích, kdy vztah mezi kočkou a člověkem přestal být pouze praktický a stal se citový.

První jasné důkazy o domestikaci koček pocházejí z egyptských uměleckých artefaktů asi tak tři až čtyři tisíce let starých. Téměř vždy se jednalo o lepší rodiny. Egyptská aristokracie měla vůbec kočky ve velké oblibě. Jeden z potomků královského rodu, korunní princ Thutmose, syn Amenhotepa III., měl svou kočku Osiris Ta-Miaut dokonce tak rád, že ji nechal nabalzamovat a uložit do sarkofágu s poetickým nápisem: „Ježím se před Nebem a jeho díly. Sama se nacházím v těch nepomíjivých, protože já jsem Ta-Miaut, Vítězná.“

POSVÁTNÁ ZVÍŘATA

Schopnost probouzet v lidech metafyzickou představivost byla kočkám vždy stejně sladkým požehnáním jako krutým prokletím. Už v roce 2890 př. n. l. uctívali Egypťané bohyni s kočičí hlavou Bastet. Spojovali ji s plodností, ženskou sexualitou a mateřstvím, vlastnostmi většiny domácích koček. Do řecké mytologie si Bastet našla cestu jako měsíční bohyně Artemis, Římané ji znali jako Dianu, bohyni lovu, divokých zvířat, panenství a rození. Zřejmě není divu, že se kočka

jakožto noční tvor už od samých prvopočátků všude tak úzce pojí s měsíční symbolikou.

O úctě, jaké se kočky těšily v Egyptě, nás zpravuje i řecký historik z 5. století př. n. l. Hérodotos. Když v rodině zemřela kočka, všichni rodinní příslušníci si na její počest oholili obočí. Oslavy svátku Bastet ve městě Bubastis patřily v egyptském kalendáři k těm nejubuajejším: „V těch dnech se vypije více vína než po zbytek roku, taková je to slavnost, a říká se, že se k ní sejde až 700 000 poutníků.“⁷

Docela slušný mejdan i podle dnešních měřítek!

Bohyní Bastet uctívání koček v Egyptě v jistém smyslu vyvrcholilo. Pokračovalo sice dál, nabralo ale jiných, dost odporných podob. Z koček se stala „posvátná zvířata“, které bylo třeba krmit, zabíjet, mumifikovat a nabízet bohům.

Z produkce posvátných zvířat se stal ve starém Egyptě výnosný obchod. Kolem chrámů nacházejí archeologové rozlehlé kočičí útulky a také hromady kočičích kostí. Zneklidňující rozpor v postoji mezi uctíváním kočičí bohyně a obětováním kočičích mumií pokračuje od těch dob dál.

KOČKY ČARODĚJNIC

Ve středověku si lidé koček na jednu stranu stále vážili jako prostředku k redukci počtu drobných hlodavců a mnozí je měli i rádi jako domácí mazlíčky, zároveň tu však neustále zazníval jakýsi spodní tón možného spojení s okultním světem. Kočky měly vždy nejraději starší ženy, takže v nich negramotní a nevzdělaní lidé tehdejší doby až příliš často chtěli vidět pomocné zlé

duchy čarodějnic. Čarování se sice nemuselo nutně hned považovat za zlo, nicméně vzhledem k pohan-ským kořenům uctívání matky Země rozhodně nebylo křesťanské.

Je klidně možné, že některé z oněch starších paní stejně jako současní senioři intuitivně chápaly tajemný, byť vědecky potvrzený, blahodárný vliv koček na lidské zdraví. Frekvence, v jaké kočky předou, prokazatelně hojí kosti i svaly, což je nakonec jedním z důvodů, proč to dělají. Už jen poslouchat kočičí předení je podivuhodně uklidňující. Zřejmě proto také majitelé koček umírají na srdeční choroby o třicet až čtyřicet procent méně pravděpodobně než lidé, kteří kočky doma nemají. Tuto mimořádnou statistiku přinesl dlouhodobý průzkum Institutu pro náhlé příhody srdeční Minne-sotské univerzity.⁸

Je snadné dnes hledět na středověkou nesnášenli-vost ke kočkám pohrdavě. Jenže v roce 1233 vydal pa-pež Řehoř IX. bulu, v níž kočky obecně a černé zvlášt označil za vtělení ďábla a spustil kampaň za jejich vy-hubení. Podle odborníka na zvířecí chování biologa Johna Bradshawa byly pak během následujících více než tří set let miliony koček mučeny a zabíjeny spolu se statisíci svých majitelů, nejčastěji ženského pohlaví, podezřelými z čarodějnictví. Městské populace koček v té době téměř vymizely.⁹

V letech 1692 až 1693 se stejným předsudkem ří-dili Američané při salemských procesech s čarodějni-cemi, kde rovněž zazněla mnohá svědectví dokládající převtělování zlých duchů do nejrůznějších koček.

Pekelné asociace dokázalo z koček sejmout teprve osvícenství. Otevřelo jim tak dveře k evropským královským dvorům, které v té době udávaly obecný společenský tón.

KOČKY A MIMOSLOVNÍ KOMUNIKACE

Nakonec se kočky stejně jako psi staly neodmyslitelnou součástí našich životů. Stejně jako psi se musely přizpůsobit ony nám a ne naopak, a jakkoli u některých můžete mít neodbytný pocit, že to dělají jen s největším sebezapřením, jsou to jen vaše představy!

Na rozdíl od psů nejsou kočky společenské bytosti. Samci kočičích šelem žijí ve volné přírodě osaměle, zatímco samice s mláďaty tvoří jen malé skupinky. Přežití u nich nestojí na spolupráci, ale na schopnosti vítězit, takže skrývání myšlenek a pocitů u nich patří k evolučnímu dědictví. Jenže jak každý chovatel ví, jakkoli nerady dávají kočky najevo, co si myslí a cítí, bylo by chybou podceňovat to, co se pod jejich zdánlivě odměřeným vnějškem děje.

Isabella Merolová s kolegy na Milánské univerzitě se pokusila zjistit, jestli kočky hledají u svých pánů citové informace ohledně nových nebo neznámých předmětů, aby podle nich přizpůsobily své chování. Byla to vlastně dost podobná studie té, kterou jsme popsali v předchozí části této kapitoly o psech. Ukázalo se, že pokud kočkám předložíte neznámý předmět, čtyři z pěti budou pozorovat svého majitele a hledat u něj vodítko, což je podobný poměr jako

u psů. Ať se tváří jakkoli pokerově, buďte si jistí, že vás bedlivě sledují, a podle toho se pak i chovají.¹⁰

Jak bedlivě vás sledují, ukázal jeden z výzkumů Johna Bradshawa, který se jednou rozhodl zjistit, co je pravdy na pověře, že kočky magneticky přitahují lidi, kteří je nemají rádi nebo jsou na ně alergičtí, a že jim nic nedělá větší potěšení než takovému člověku rovnou skočit do klína. Nejdřív si Bradshaw sehnal dostatečný počet odpůrců a milovníků koček (samé muže, protože nenašel žádnou ženu, která by kočky neměla ráda), posadil je na gauč a požádal je, aby se nehýbali, a to ani v případě, že by jim na klín chtěla skočit kočka. Vystřídal při tom i celou řadu koček. Pokus shrnul slovy:

Dispozice lidí, s nimiž se setkaly, dokázaly kočky vycítit během několika vteřin po vstupu do místnosti. K člověku se špatným vztahem ke kočkám se téměř nepřibližovaly, raději se usadily u dveří a koukaly jinam. Jak dokázaly rozpoznat rozdíl mezi oběma typy lidí, není jasné. Snad u odpůrců koček vnímaly napětí, možná jiný pach nebo registrovaly nervózní pohledy. Každopádně jejich reakce prokázaly, že jsou při prvním setkání s někým velmi pozorné.

Nicméně jedna z pokusných koček opravdu s chutí skákala svým odpůrcům do klína a hlasitě tam předla. Perverzní kus? Podle Bradshawa takoví jedinci dělají na kočičí odpůrce nezapomenutelný dojem, a proto

se také pověra o zlomyslnosti všech koček neustále traduje dál.¹¹

PSYCHOKOČKY

Snad jsou tedy kočky mistři v čtení jazyku těla, ale co jejich schopnosti naladit se na pánovu mysl? Už z bolestivé historie našeho vztahu k nim jako by vyplývalo, že jsou s námi psychicky přinejmenším v bližším kontaktu než psi.

Uveřejnil jsem na svých internetových stránkách výzvu milovníkům koček, jestli by mi neposlali nějaké své zážitky, které by ilustrovaly psychické schopnosti svých miláčků. Byl jsem zaplaven příběhy.

Belinda Joubertová z Kapského Města psala, jak jednou prožívala temné chvíle, seděla u počítače a plakala. Najednou se odněkud zjevil její ruský modrý kocour Victory:

Vyskočil na stůl, sedl si na klávesnici a hleděl mi svým intenzivním zeleným pohledem přímo do očí. Následovalo něco neuvěřitelného. Předníma packama se dotkl mých tváří, nechal je tam, předklonil se a hlavu mi lehce přitiskl k nosu, jako by mi žehnal. Pocítila jsem silný příliv lásky, kterou mi poslal, jako kdyby mi vdechnul novou duši. Jeho gesto bylo tak plné lásky a soucitu, jako kdyby se někde nad námi vznášel Bůh.

Jiný příběh zase vypráví čtenářka z Brazílie: „Syn odešel z vysoké školy a přišel si uprostřed noci domů

pro věci. Můj kocour do mě tak dlouho strkal packama, až mě vzbudil a odvedl ke dveřím. Právě včas, abych syna stihla ještě naposledy obejmout.“

Mnozí čtenáři zažili něco podobného jako Belinda – kočka se zjeví jako by odnikud a jde utěšit svého lidského druhu v tísní. Kočka věnuje soustředěnou pozornost určité části pánova těla, kde se vzápětí objeví nemoc. Kočka u dveří očekává příchod svého člověka, ačkoli ten je pryč už několik měsíců a sám ani nevěděl, kdy se vrátí.

Nedávno jsem slyšel vyprávět, jak se jistý manželský pár po odchodu do důchodu rozhodl, že bude nějaký čas cestovat. Kočku svěřili ochotným sousedům, kterým nevadilo, že jim neřekli, kdy se přesně hodlají vrátit. Sami to nevěděli a nechtěli se nechat ničím tlačit. Možná budou pryč dva měsíce, možná tři.

Jaké však bylo jejich překvapení, když v den návratu, aniž by předem komukoli cokoli hlásili, našli v lednici čerstvé mléko, v polici chléb a na stole květiny. Jak mohli sousedé tušit, že jsou na cestě domů?

To ráno prý jejich kočka poprvé za celou dobu odběhla příjezdovou cestou k chodníku a vyčkávala u silnice. Chovala se tak zvláště, že si to sousedé dokázali vyložit jen jedním způsobem.

Budu se s vámi o fascinující příběhy dělit v celé knize. Většinu majitelů koček však jimi nejspíš nijak zvlášť nepřekvapím. Nikdo jsme ty věci sice osobně neprožili všechny, nicméně jsme viděli dost podobných příkladů, aby nám bylo jasné, že kočky stejně jako psi zřejmě fungují na úrovních vědění, které se mívají s běžnými způsoby poznávání.

Pokud tomu tak je, proč se mezi vědeckým myšlením posledních několika set let a běžnou denní zkušeností rozevřela taková propast?

ZÁPADNÍ OSVÍCENSTVÍ: ZVÍŘATA NEMAJÍ VĚDOMÍ

Je zvláštním paradoxem, že od dob západního osvícenství se z filozofů a vědců stali nejhlasitější zastánci názoru, že většina vědomých bytostí na této zemi vlastně vědomí nemá.

V sedmnáctém století nastala v západním světě nová éra s velkým důrazem na rozum a empirické důkazy. Za zdroj vši moudrosti přestala být považována katolická církev, v otázkách materiálního světa se novými myšlenkovými vůdci stali vědci.

Všeobecný názor vědců té doby ohledně zvířat a citů zřejmě dobře vystihují slova Reného Descartesa v dopise markýzi z Newcastlu z roku 1646:

...důvod, proč zvířata nemluví, netkví v tom, že by na to neměla vhodná orgána, ale v tom, že nemají myšlenky. Nedá se ani říci, že by mluvila mezi sebou a my jim nerozuměli, neboť psi a některá jiná zvířata nám přece dávají najevo své nálady, takže kdyby měli myšlenky, sdělovali by nám je také... kdyby zvířata myslela jako my, měla by stejně jako my i nesmrtelné duše. To je ovšem nepravděpodobné, protože není důvod tomu věřit u některých a u jiných ne, a mnohá z nich, jako třeba ústřice nebo mořské

houby, jsou natolik nedokonalá, aby se o tom dalo vážně uvažovat.¹²

Descartesův názor ohledně mluvících orgánů u zvířat ovšem opomíjí základní biologická fakta. Dokonce i našim nejbližším příbuzným, primátům, chybí anatomické předpoklady k tomu, aby mohli ovládat hlas aspoň zčásti jako my.

A představy, že zvířata z podstaty nemyslí nebo že co platí o jednom druhu, musí automaticky platit i o dalších, by byly prostě jen směšné, kdyby je ovšem věda nepřijala za nezpochybnitelnou pravdu.

Zvlášť názor, podle nějž zvířata nemají nesmrtelnou duši jako my, vědcům i všem ostatním v nakládání s nimi naprosto uvolnil ruce, protože přece nejde o nic jiného než o automatické roboty.

Descartes sám pitval psy za živa, břitvou jim otvíral těla, popisoval vnitřní orgány a jejich bolestné vytí považoval za zcela nevýznamné. Dnes by se musel za kruté zacházení se zvířaty zodpovídat před soudem. Jemu by to ovšem připadalo stejně nesmyslné jako být krutý k iPhoneu. Zvířata nebyla obdařena ani myšlenkami, ani inteligencí, ani jazykem, ani duší: z vědeckého i duchovního hlediska nebyla nic.

Kdyby se postoje, které zaujali vědci sedmnáctého století, nějak vyvíjely, mohli jsme už mít dobu těžko uvěřitelné krutosti a nevědomosti dávno za sebou. Místo toho ovšem představa o chybějícím vědomí u zvířat hluboce zakořenila, a stala se dokonce

součástí materialistického učení s devastujícím účinkem jak na kvalitu života zvířat, tak i lidí.

ODKLON OD ANTROPOCENTRICKÉHO NÁZORU

Materialismus tvrdí, že pokud něco není hmota nebo se nedá pozorovat jako přímý účinek na hmotu, neexistuje to. Behavioristé na základě tohoto předpokladu dlouho trvali na tom, že není správné předpokládat, že zvířata myslí a cítí, dokud se tyto věci nepotvrdí opakovatelnými, měřitelnými pokusy, které vymyslí lidé.

Například psa, který se řítí vás uvítat, když se vracíte domů, a zuřivě přitom vrtí ocasem, není podle tohoto učení možné považovat za šťastného, že vás vidí. Jeho projev totiž může být právě tak podmíněný reflex chlupatého robota očekávajícího další jídlo. Kočka, která se vám večer usadí na klíně, ani papoušek, který přistane vedle vás na kanapi a hlavou se vám opře o tvář, se nemusí nutně těšit z vaší přítomnosti. Tyto chlupaté či opeřené automaty prostě vyhledávají teplo. Je totiž nevědecké, a co hůř – antropocentrické přisuzovat vlastní myšlenky a pocity zvířatům, když o jejich mysl nemůžeme nic vědět.

Možná, že je rozumnější a vědečtější nic nepředpokládat, jenže behavioristé zacházeli dlouhou dobu mnohem dál, oni totiž *tvrdili*, že zvířata nemyslí a necítí. A při obhajování svého názoru používali stejně antropocentrické požadavky na komunikaci a inteligenci. Způsob, jakým materialismus odporuje jiným vědeckým přístupům, popisuje Carl Safina v knize *Beyond*